

[२०२३] २ एस. सी. आर. ७२८

आयकॉन एज्युकेशन सोसायटी

वि.

मध्य प्रदेश राज्य आणि इतर

(2023 चा दिवाणी अपील क्रमांक 1760)

मार्च 17, 2023

[दिनेश माहेश्वरी आणि संजय कुमार, जे. जे.]

मध्य प्रदेश निजी व्यावसायिक शिक्षण संस्था (प्रवेश का विन्यास अवाम शुल्क का निर्देशन) अधिनियम, 2007 -कलम 9-शुल्क-निर्धारण-प्रवेशाचा अधिकार आणि शुल्क नियामक समिती (ए. एफ. आर. सी.) - निर्णय दिला 2007 च्या कायद्यांतर्गत स्थापन करण्यात आलेल्या ए. एफ. आर. सी. ने 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 (1) मधील निकषांनुसार संस्थेने प्रस्तावित केलेल्या शुल्कांच्या संदर्भात केवळ 'नियमन' करण्याचा अधिकार वापरला आहे. 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 (1) मध्ये नमूद केलेले घटक लक्षात घेऊन विनाअनुदानित संस्थांना ते आकारू इच्छिणाऱ्या शुल्काचा प्रस्ताव मांडण्याचे स्वातंत्र्य संरक्षित

आहे-प्रस्तावित शुल्काचे नियमन करण्यासाठीच ए. एफ. आर. सी. संबंधित शैक्षणिक संस्थेला सुनावणीची योग्य संधी दिल्यानंतर प्रस्तावित शुल्काचा आढावा घेण्याच्या अधिकाराचा वापर करेल-अशा प्रकारे, सध्याच्या प्रकरणात, ए. एफ. आर. सी. ला त्याच्या शैक्षणिक संस्थांद्वारे देऊ केलेल्या व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसाठी अपीलकर्ता-संस्थेने आकारायचे शुल्क एकतर्फी निश्चित करण्यास मोकळीक नाही-त्याच वेळी, अपीलकर्ता ही प्रक्रिया हाती घेण्यात संपूर्ण संरक्षणाचा दावा करू शकत नाही आणि ए. एफ. आर. सी. च्या कोणत्याही हस्तक्षेपापासून सूट मागू शकत नाही. 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 च्या तरतुदीनुसार आणि सर्वोच्च न्यायालयाने येथे नमूद केलेल्या निर्णयांमध्ये नमूद केलेल्या तत्वांनुसार अपीलकर्त्यांनी ए. एफ. आर. सी. अंतर्गत येणारी संस्थांना व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसाठी निर्धारित शुल्क भरण आवश्यक आहे -भारतीय संविधान-कलम 19 (1) (जी), (6), 30 (1)-राष्ट्रीय अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्था आयोग कायदा, 2004-पुनरावलोकन आणि नियमन करण्याच्या उद्देशाने, अपीलकर्त्याने त्याच्या संस्थांद्वारे देऊ केलेल्या व्यावसायिक अभ्यासक्रमांच्या संदर्भात प्रस्तावित शुल्क ए. एफ. आर. सी. कडे सादर करणे आवश्यक आहे. कलम . 2 (जी).

टी. एम. ए. पाई फाउंडेशन आणि इतर विरुद्ध. कर्नाटक राज्य आणि इतर (2002) 8

एस. सी. सी. 481:[2002] 3 पुरवणी. एस. सी. आर. 587; पी. इनामदार आणि इतर

विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य आणि इतर (2005) 6 एस. सी. सी. 537:[2005] 2

पुरवणी.एस. सी. आर. 603; मॉडर्न दंत महाविद्यालय आणि संशोधन केंद्र आणि इतर विरुद्ध मध्य प्रदेश राज्य आणि इतर (2016) 7 एस. सी. सी. 353:[2016] 3 एस. सी. आर. 579-त्यानंतर.

एस. के. मो. रफीक वि. व्यवस्थापन समिती, कोंताई रहमानिया उच्च मदरसा आणि इतर (2020) 1 एस. सी. टी. 627 (एस. सी.); अहमदाबाद सेंट झेव्हियर्स कॉलेज सोसायटी आणि दुसरी विरुद्ध गुजरात राज्य आणि दुसरी (1974) 1 एस. सी. सी. 717: [1975] 1 एस. सी. आर. 173; खाजगी दंत आणि वैद्यकीय महाविद्यालयांची संघटना विरुद्ध मध्य प्रदेश राज्य (2009) एस. सी. सी. ऑनलाईन एम. पी. 760-

संदर्भित.वापरण्यात आलेले न्यायनिर्णय

[2016] 3 एस. सी. आर. 579 अनुसरण केले परिच्छेद 3,7 आणि 13

[1975] 1 एस. सी. आर 173 संदर्भित केले परिच्छेद ७

[2002] 3 पूरक.एस. सी. आर. 587 अनुसरण केले परिच्छेद 11, 12

[2005] 2 पूरक.एस. सी. आर. 603 अनुसरण केले परिच्छेद 12

दिवाणी अपील अधिकारक्षेत्र 2023 चे दिवाणी अपील क्र. 1760.

2020 च्या डब्ल्यू. पी. क्रमांक 9690 मधील इंदूर येथील मध्य प्रदेश उच्च न्यायालयाच्या दिनांक 19.11.2020 च्या निकाल आणि आदेशावरून.

दमा शेषाद्री नायडू, वरिष्ठ अधिवक्ता, पै अमित, रोहित आर. साबू, पंखुडी भारद्वाज, अभियुदय वत्स, अपिलकर्त्यांचे अधिवक्ता.

पी. व्ही. योगेश्वरन, ए. ए. जी., रुक्मिणी बोबडे, पशुपती नाथ राजदान, सौम्या प्रियदर्शिनी, अंकित अंबस्ता, अमित कुमार श्रीवास्तव, अमलान कुमार, जाबदेणारासाठी अधिवक्ता

संजय कुमार, जे यांनी न्यायालयाचा न्यायनिर्णय दिला.

परवानगी दिली.

2. मध्य प्रदेश राज्यातील अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्थेने मध्य प्रदेश निजी व्यावसायिक शिक्षण संस्था (प्रवेश का विनियामन अवाम शुल्क का निरधारण) अधिनियम, 2007 (थोडक्यात, '2007 चा कायदा') च्या तरतुदीनुसार प्रवेश आणि शुल्क नियामक समितीने निश्चित केलेले शुल्क घेणे आवश्यक आहे का, हा या प्रकरणात विचार करण्याजोगा छोटा प्रश्न आहे.

3. मॉडर्न दंत महाविद्यालय आणि संशोधन केंद्र आणि इतर विरुद्ध मध्य प्रदेश राज्य आणि इतर (2016) 7 एससीसी 353 या न्यायालयीन निर्णया मध्ये 2007 च्या कायद्याची रूपरेषा

आणि महत्व यावर सर्वोच्च न्यायालयाच्या घटनापीठाने तोडगा काढला आणि निर्णय घेतला, त्यामुळे वरील मुद्दा हा आता एकसंध राहिलेला नाही.

4. येथे अपीलकर्ता असलेली आयकॉन एज्युकेशन सोसायटी, इंदूरमधील इंदौर इन्स्टिट्यूट ऑफ लॉ आणि इंदौर नर्सिंग कॉलेज या दोन विनाअनुदानित शैक्षणिक संस्थांची देखभाल आणि व्यवस्थापन करते. या दोन्ही संस्था "राष्ट्रीय अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्था कायदा, 2004" च्या कलम 2 (जी) अंतर्गत 'अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्था' म्हणून पात्र ठरतात. तथापि, 2007 च्या कायद्याच्या कलम 4 अंतर्गत स्थापन केलेल्या प्रवेश आणि शुल्क नियामक समितीने (थोडक्यात, 'ए. एफ. आर. सी.')

दिनांक 08/07/2019 च्या पत्राद्वारे, इंदौर इन्स्टिट्यूट ऑफ लॉ त्यांनी देऊ केलेल्या विधी अभ्यासक्रमांशी संबंधित शुल्कांच्या नियमांसाठी आपला प्रस्ताव सादर करण्यास सांगितले. त्यानंतर मध्य प्रदेश राज्यातील सर्व खाजगी विधी महाविद्यालयांना उद्देशून दिनांक 24/07/2019 रोजी एक स्मरणपत्र पाठवण्यात आले. अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्थांनी आकारलेल्या शुल्काचे नियमन करण्याचा ए. एफ. आर. सी. ला अधिकार नाही आणि जारी केलेल्या सूचना मागे घेण्यात किंवा रद्द करण्यात यावी अशी विनंती करत, अपीलकर्त्या संस्थेने दिनांक 31/07/2019 उत्तर संबोधित केले. अल्पसंख्याक संस्थांचे शुल्क ए. एफ. आर. सी. ने निश्चित करावे, असा निर्णय दिनांक 08/11/2019 रोजी झालेल्या बैठकीत घेण्यात आल्याचे नमूद करत ए. एफ. आर. सी. ने

दिनांक 14/11/2019 या तारखेच्या पत्राद्वारे उत्तर दिले. ए. एफ. आर. सी. ने निश्चित केलेल्या शुल्कात सवलत देण्याची त्यांची विनंती फेटाळण्यात आल्याचे अपीलकर्त्या सोसायटीला त्यानुसार कळवण्यात आले.

5. त्यामुळे नाराज झालेल्या अपीलकर्त्या सोसायटीने 2007 च्या कायद्याच्या कलम 10 अंतर्गत नियुक्त प्राधिकरणासमोर अपील केले. अल्पसंख्याक आणि बिगर-अल्पसंख्याक अशा दोन्ही संस्थांसाठी शुल्काचे नियमन/निर्धारण करण्याची प्रक्रिया समान होती, असे मत नोंदवत, 10.01.2020 या तारखेच्या आदेशाद्वारे, अपील प्राधिकरणाने अपील फेटाळले. अपीलकर्त्या संस्थेने सादर केलेली फेरविचार/परत बोलावण्याची याचिका 06.03.2020 वरील खर्चासह अपील प्राधिकरणाने फेटाळली होती.

6. त्यानंतर, अपीलकर्ता संस्थेने मध्य प्रदेश उच्च न्यायालयाच्या इंदौर खंडपीठासमोर रिट याचिका क्रमांक 9690/2020 दाखल केली होती . 2007 च्या कायद्याच्या कलम 4 आणि 9 ला अधिकारबाह्य घोषित करण्याची त्यांची विनंती होती कारण या तरतुदी अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्था आणि इतर शैक्षणिक संस्थांमध्ये फरक करत नाहीत आणि परिणामी अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्थांना शुल्क-निर्धारणातून सूट देण्यात आली नाही. अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्था असल्याने, अपीलकर्ता संस्थेला 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 च्या अर्जातून

सूट देण्यासाठी आणखी निर्देश मागितले गेले, ज्यामुळे तिला स्वतःचे शुल्क निश्चित करण्याची परवानगी मिळेल.

7. 19.11.2020 च्या आदेशानुसार, इंदोर येथील मध्य प्रदेश उच्च न्यायालयाच्या विभागीय खंडपीठाने रिट याचिका फेटाळली. विभागीय खंडपीठाने नमूद केले की 2007 च्या कायद्याची वैधता **मॉडर्न डेंटल कॉलेज अँड रिसर्च सेंटर (सुप्रा)** मध्ये आधीच कायम ठेवण्यात आली आहे. त्यानंतर उच्च न्यायालयाने **एस. के. मो. रफीक वि. व्यवस्थापन समिती, कोंताई रहमानिया उच्च मदरसा आणि इतर [(2020) 1 एस. सी. टी. 627 (एस)]**. या न्याय निर्णयावर भर दिला , ज्यामध्ये या न्यायालयाने **अहमदाबाद सेंट झेव्हियर्स कॉलेज सोसायटी आणि दुसरे विरुद्ध गुजरात राज्य आणि दुसरे [(1974) 1 एस. सी. टी. 717]** मधील आपल्या पूर्वीच्या आदेशाचा संदर्भ दिला की संविधानाच्या कलम 30 (1) अंतर्गत चे अधिकार कायद्याच्या इतर तरतुदीपेक्षा परिपूर्ण किंवा वरचढ नाही आणि कलम 30 (1) चे सार बहुसंख्य आणि अल्पसंख्याक संस्थांमध्ये समान वागणूक सुनिश्चित करणे हे होते. पुढे असे म्हटले गेले की नियम आणि विनियमांसह देशातील कायदे बहुसंख्य संस्थांना तसेच अल्पसंख्याक संस्थांना समानपणे लागू झाले पाहिजेत. एक, संस्थेचा उत्कृष्ट दर्जा सुनिश्चित करणे आणि दुसरे, शैक्षणिक संस्थांची स्थापना आणि प्रशासन करण्याच्या अल्पसंख्याकांच्या अधिकाराचे रक्षण करणे, या दोन उद्दिष्टांमध्ये संतुलन राखले पाहिजे, असे त्यांच्या सहमतीच्या मतात, जे., एच.र.

खन्ना यांनी म्हटले होते. मॉडर्न दंत महाविद्यालय आणि संशोधन केंद्र (सुप्रा) आणि एस. के. मो. रफीक (वर नमूद केलेले), च्या प्रकाशात उच्च न्यायालयाने असा निष्कर्ष काढला की ए. एफ. आर. सी. ने पारित केलेल्या आदेशांमध्ये हस्तक्षेप करण्यासाठी कोणतेही कारण दिले गेले नाही.

8. अपीलकर्ता सोसायटीची बाजू मांडणारे विद्वान ज्येष्ठ दामा डॅम शेषाद्री नायडू; आणि मध्य प्रदेश राज्याची बाजू मांडणारे विद्वान ए. ए. जी., योगेश्वरन यांना ऐकले .

9. 2007 च्या कायद्याच्या अध्याय 2 मधील कलम 4, ए. एफ. आर. सी. ची स्थापना आणि स्थापनेशी संबंधित आहे. कलम 4 (1) मध्ये अशी तरतूद आहे की, राज्य सरकार अधिकृत राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, " प्रवेश प्रसंभाविक प्रक्रिया देखरेखीसाठी आणि मार्गदर्शनासाठी आणि खासगी व्यावसायिक शैक्षणिक संस्थेत प्रवेश घेऊ इच्छिणाऱ्या उमेदवारांकडून आकारले जाणारे शुल्क निश्चित करण्यासाठी 'प्रवेश आणि शुल्क नियामक समिती' नावाची समिती स्थापन करेल. कलम 4 (8) मध्ये अशी तरतूद आहे की ए. एफ. आर. सी. ला खासगी अनुदानित किंवा विनाअनुदानित व्यावसायिक शैक्षणिक संस्था किंवा मानित विद्यापीठाने, प्रत्येक व्यावसायिक अभ्यासक्रमाच्या संदर्भात संस्थेद्वारे आकारले जाऊ शकणारे शुल्क निश्चित करण्यासाठी ए. एफ. आर. सी. ला सक्षम करण्यासाठी निर्धारित तारखेपर्यंत आवश्यक

असलेली माहिती सादर करणे आवश्यक असू शकते आणि अशा प्रकारे निर्धारित केलेले शुल्क राज्य सरकारने अधिसूचित केलेल्या कालावधीसाठी वैध असेल.

10. 2007 च्या कायद्याचा चौथा अध्याय शुल्क निश्चित करण्याशी संबंधित आहे. कलम 9 (1) मध्ये अशी तरतूद आहे की, खाजगी विनाअनुदानित व्यावसायिक शैक्षणिक संस्थेचे स्थान लक्षात घेऊन; व्यावसायिक अभ्यासक्रमाचे स्वरूप; जमीन आणि इमारतीची किंमत; उपलब्ध आधारभूत संरचना (इन्फ्रास्ट्रक्चर) , शिक्षण, शिक्षकेतर कर्मचारीवर्ग आणि उपकरणे; प्रशासन आणि देखभालीवरील खर्च; व्यावसायिक संस्थेच्या वाढीसाठी आणि विकासासाठी आवश्यक वाजवी अतिरिक्त रक्कम; आणि इतर कोणताही संबंधित घटक लक्षात घेऊन, ए. एफ. आर. सी. खाजगी विनाअनुदानित व्यावसायिक शैक्षणिक संस्थेद्वारे आकारले जाणारे शुल्क निर्धारित करेल. कलम 9 (2) मध्ये अशी तरतूद आहे की ए. एफ. आर. सी. संस्थेला कोणतेही शुल्क निश्चित करण्यापूर्वी सुनावणीची संधी देईल. त्याखालील तरतुदीत असे म्हटले आहे की ए. एफ. आर. सी. द्वारे निश्चित केले जाणारे कोणतेही शुल्क शिक्षणाचे नफा कमावणे किंवा व्यापारीकरण म्हणून गणले जाणार नाही.

11. टी. एम. ए. पाई फाऊंडेशन आणि इतर विरुद्ध कर्नाटक राज्य आणि इतर [(2002) 8 एस. सी. सी. 481], प्रकरणातील या न्यायालयाच्या 11 न्यायाधीशांच्या खंडपीठाच्या निर्णयात लक्षणीय बाब म्हणजे. बी. एन. किरपाल, सी. जे. यांनी स्वतःसाठी आणि इतर पाच विद्वान न्यायाधीशांसाठी केलेल्या बहुमताच्या मताने, शुल्काच्या नियमनासह शैक्षणिक संस्थांच्या प्रशासनाच्या पैलूंचे नियमन करणाऱ्या वैधानिक तरतुदी अल्पसंख्याकांच्या प्रशासनाच्या अधिकारात नकारात्मक हस्तक्षेप करतील का या प्रश्नाचे उत्तर दिले, परंतु असे मत व्यक्त केले की विनाअनुदानित अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्थांच्या बाबतीत अशा नियामक उपाययोजना किमान असाव्यात. विनाअनुदानित संस्थांकडून आकारल्या जाणाऱ्या शुल्काच्या संदर्भात असे म्हटले गेले होते की ते नियंत्रित केले जाऊ शकत नाही परंतु कोणत्याही संस्थेने कॅपिटेशन शुल्क आकारू नये. ज्याप्रमाणे शिक्षणाचा व्यवसाय हा एका अर्थाने धर्मादाय मानला जातो, त्याचप्रकारे शिक्षणातील उत्कृष्टता सुनिश्चित करणारे नियम सरकार देऊ शकते, तसेच संस्थेकडून कॅपिटेशन शुल्क आकारणे आणि नफा कमावणे प्रतिबंधित करू शकते, यावर भर देण्यात आला. शैक्षणिक संस्था स्थापन करण्याचा उद्देश व्याख्येनुसार 'धर्मादाय' असल्याने, हे स्पष्ट होते की शैक्षणिक संस्था त्या उद्देशाची पूर्तता करण्याच्या उद्देशाने आवश्यक नसलेली फी आकारू शकत नाही. वेगळ्या शब्दांत सांगायचे तर, बहुसंख्यांनुसार, शैक्षणिक संस्थेच्या स्थापनेचा उद्देश नफा कमावणे हा नसावा, कारण शिक्षण हे मूलतः धर्मादाय स्वरूपाचे असते,

परंतु तेथे वाजवी महसूल अधिशेष असू शकतो, जो शैक्षणिक संस्थेद्वारे शिक्षणाचा विकास आणि संस्थेचा विस्तार करण्याच्या उद्देशाने निर्माण केला जाऊ शकतो. एस. वारियावा, जे. चे अंशतः परस्परविरोधी मत, स्वतःसाठी आणि अशोक भान, जे. यांच्यासाठी बोलताना असे होते की कोणतेही कॅपिटेशन शुल्क आकारले जाणार नाही आणि नफ्याचा अवलंब केला जाणार नाही याची खात्री करण्यासाठी योग्य यंत्रणा असू शकते, परंतु अनुदानित आणि विनाअनुदानित संस्थांसाठी नियमनाची व्याप्ती समान नसेल.

12. त्यानंतर, पी. ए. इनामदार आणि इतर विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य आणि इतर [(2005) 6 एस. सी. सी. 537], या निर्णयात या न्यायालयाच्या 7 न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने एकमताने असे म्हटले आहे की, टी. एम. ए. पै फाऊंडेशन (सुप्रा) मध्ये घोषित केलेल्या कायदानुसार, वाजवी शुल्क रचना स्थापन करणे हा देखील संविधानाच्या कलम 30 (1) च्या अर्थानुसार संस्था स्थापन आणि प्रशासित करण्याच्या अधिकाराचा एक घटक आहे आणि प्रत्येक संस्था स्वतःची शुल्क रचना तयार करण्यास स्वतंत्र आहे, या मर्यादेच्या अधीन राहून की नफा होऊ शकत नाही आणि कोणतेही कॅपिटेशन शुल्क प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षपणे किंवा कोणत्याही स्वरूपात आकारले जाऊ शकत नाही. हा उद्देश साध्य करण्यासाठी प्रवेश आणि शुल्क संरचनेचे नियमन करण्यास परवानगी आहे, असे पुढे नमूद करण्यात आले. विद्यार्थ्यांनी शैक्षणिक संस्थांना भरावयाच्या शुल्काचे नियमन करण्याच्या बाबतीत मार्गदर्शक तत्त्वे जारी केली जाऊ शकली

असती का या प्रश्नाचे उत्तर, प्रत्येक संस्था स्वतःची शुल्क रचना तयार करण्यास स्वतंत्र आहे, परंतु नफा आणि कॅपिटेशन शुल्क रोखण्याच्या हितासाठी त्याचे नियमन केले जाऊ शकते, असे म्हणत सकारात्मक उत्तर प्रवेश आले.

13. यापूर्वी येथे नमूद केल्याप्रमाणे, 2007 चा कायदा मध्य प्रदेश राज्यातील विनाअनुदानित शैक्षणिक संस्थांच्या नियमनाच्या संदर्भात **मॉडर्न दंत महाविद्यालय आणि संशोधन केंद्रातील (वर नमूद केलेल्या)** घटनापीठासमोर विचारार्थ आला. विशेष म्हणजे, शुल्क निश्चितीशी संबंधित तरतुदींसह 2007 च्या कायद्याच्या विविध तरतुदींच्या वैधतेवर/अधिकारांवरही हल्ला करण्यात आला होता. शुल्क निश्चितीशी संबंधित तरतुदी अनुच्छेद 19 (1) (जी) चे उल्लंघन करतात की ते नियामक स्वरूपाचे आहेत आणि संविधानाच्या अनुच्छेद 19 (6) अंतर्गत त्यांना परवानगी आहे, हा मुद्दा होता. नफा रोखण्याच्या हितासाठी शुल्क निश्चित करण्याचे नियमन करण्याचा राज्याला अधिकार आहे आणि अशा शुल्क निश्चितीचे नियमन आणि नियंत्रण सुरुवातीलाच करावे लागेल ही वस्तुस्थिती लक्षात घेऊन, या न्यायालयाने असे निरीक्षण नोंदवले की 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 (1) मध्ये नमूद केलेले निकष, जे शुल्क निश्चित करताना लक्षात ठेवले पाहिजेत, ते खरे तर या न्यायालयाच्या पूर्वीच्या निकालांमध्ये नमूद केलेलेच होते. त्यामुळे, या न्यायालयाने असे मत मांडले की, मध्य प्रदेश उच्च न्यायालयाने असोसिएशन ऑफ प्रायव्हेट डेंटल अँड मेडिकल कॉलेजेस विरुद्ध मध्य प्रदेश राज्य [(2009)

एस. सी. सी. ऑनलाईन एम. पी. 760] मधील 2007 च्या कायद्याच्या तरतुदींचे विश्लेषण, ज्यावरून अपील करण्यात आले होते, ते पूर्णपणे योग्य होते. प्रत्येक व्यावसायिक शैक्षणिक संस्था उमेदवारांकडून आकारल्या जाणाऱ्या शुल्कासंदर्भात, घटकांचा खर्च, वाढ आणि विकासासाठी आवश्यक असलेली वाजवी अतिरिक्त रक्कम आणि 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 (1) मध्ये नमूद केल्यानुसार व्यावसायिक शिक्षण देण्यासाठी संबंधित इतर घटक लक्षात घेऊन माहिती देऊ शकते आणि संस्थेने प्रस्तावित केलेले शुल्क 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 (1) मध्ये नमूद केलेल्या घटकांवर आधारित आहे की नाही आणि ते शिक्षणाच्या नफाखोरी आणि व्यापारीकरणास कारणीभूत नाही हे संस्थेला सुनावणीची योग्य संधी दिल्यानंतरच शोधणे हे ए. एफ. आर. सी. चे कार्य आहे. उच्च न्यायालयाने पुढे असे निरीक्षण नोंदवले होते की, ए. एफ. आर. सी. शुल्क निश्चित करताना, ते कलम 9 (1) मध्ये नमूद केलेल्या घटकांवर आधारित होते आणि शिक्षणाचे कोणतेही नफा किंवा व्यापारीकरण झाले नाही, असे समाधान झाल्यानंतरच प्रस्तावित शुल्क आकारण्यास अंतिम मंजूरी देते. त्यानुसार उच्च न्यायालयाने असा निष्कर्ष काढला की 2007 च्या कायद्याच्या कलम 4 (1), 4 (8) आणि 9 च्या तरतुदींमुळे ए. एफ. आर. सी. ला केवळ खाजगी व्यावसायिक शैक्षणिक संस्थांनी प्रस्तावित केलेले शुल्क हे शिक्षणाच्या नफ्यासाठी किंवा व्यापारीकरणासाठी नाही आणि ते 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 (1) मध्ये नमूद केलेल्या घटकांवर आधारित आहे असे

समाधान मानण्याचा अधिकार आहे आणि 2007 चा कायदा, त्यामुळे खाजगी व्यावसायिक शैक्षणिक संस्थांच्या स्वतःच्या शुल्क आकारण्याच्या अधिकाराचे उल्लंघन करत नाही. हा अर्थ स्वीकारत, या न्यायालयाने असे निरीक्षण नोंदवले की त्या उद्देशासाठी स्थापन केलेली ए. एफ. आर. सी. केवळ नियामक कार्य करत आहे, कारण विशिष्ट शैक्षणिक संस्था आपल्या विद्यार्थ्यांकडून जे शुल्क आकारू इच्छिते ते स्वतः त्या शैक्षणिक संस्थेने सुचवावे लागते आणि ए. एफ. आर. सी. ला स्वतःचे समाधान करण्याचा अधिकार आहे की शैक्षणिक संस्थेने प्रस्तावित केलेले शुल्क हे शिक्षणाचे नफा कमावणे किंवा व्यापारीकरण नाही आणि ते 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 (1) मध्ये नमूद केलेल्या समजण्याजोग्या घटकांवर आधारित होते. त्यामुळे या न्यायालयाने असा निष्कर्ष काढला की हा केवळ एक नियामक उपाय आहे आणि शैक्षणिक संस्थांचे स्वतःचे शुल्क निश्चित करण्याचे अधिकार काढून घेतले नाहीत.

14. न्यायाधीश आर. भानुमती यांच्या पूरक मतात नमूद केले आहे की, 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 ने ए. एफ. आर. सी. ला शुल्क निश्चित करण्याचा अधिकार दिला असला तरी, उच्च न्यायालयाने 2007 च्या कायद्याच्या कलम 4 (1), 4 (8) आणि 9 चे वाचन केले , ज्यामध्ये असे म्हटले होते की त्या तरतुदी "एका खाजगी व्यावसायिक शैक्षणिक संस्थेने प्रस्तावित केलेले शुल्क हे शिक्षणाचे नफा कमावणे किंवा व्यापारीकरण नाही आणि ते 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 (1) मध्ये नमूद केलेल्या घटकांवर आधारित आहे, असे केवळ समाधान मानण्याचे

अधिकार समितीला देतात". त्यानुसार विद्वान न्यायाधीशांनी असे मत मांडले की 2007 चा कायदा लागू करण्याचा शासना ला कायदेशीर अधिकार आहे आणि शुल्क निश्चित करण्याचे नियमन म्हणजे नफ्याच्या स्वरूपात शोषणाला बळी न पडता उच्च शिक्षणात प्रवेश मिळवण्याच्या विद्यार्थ्यांच्या अधिकाराचे संरक्षण करणे. विद्वत्तापूर्ण न्यायाधीशांनी विवादित कायद्याची वैधता कायम ठेवण्याच्या बहुमताच्या दृष्टिकोनाशी सहमती दर्शवली आणि उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाला दुजोरा दिला.

15. त्यामुळे, अपीलकर्ता संस्थेला 2007 च्या कायद्याच्या वैधतेस पुन्हा आव्हान देण्यास उशीर झाला आहे, कारण या अधिनियमाच्या तरतुदी या न्यायालयाने आधीच वाचून काढल्या आहेत, याचा अर्थ ए. एफ. आर. सी. ला कलम 9 (1) मध्ये समाविष्ट केलेले मापदंड लक्षात घेऊन, शैक्षणिक संस्थेने स्वतः प्रस्तावित केल्यानंतरच शुल्काचे नियमन करण्याचा अधिकार असेल.

16. त्यामुळे, 2007 च्या कायद्याचा अर्थ असा लावला गेला आहे की, त्याअंतर्गत स्थापन करण्यात आलेली ए. एफ. आर. सी., 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 (1) मधील निकषांनुसार संस्थेने प्रस्तावित केलेल्या शुल्कांच्या संदर्भात केवळ 'नियमन' करण्याच्या अधिकाराचा वापर करते. परिणामी, 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 (1) मध्ये नमूद केलेले घटक लक्षात घेऊन, विनाअनुदानित संस्थांना ते आकारू इच्छित असलेल्या शुल्काचा प्रस्ताव ठेवण्याचे स्वातंत्र्य संरक्षित आहे आणि प्रस्तावित शुल्काचे नियमन करण्यासाठीच ए. एफ.

आर. सी. संबंधित शैक्षणिक संस्थेला सुनावणीची योग्य संधी दिल्यानंतर प्रस्तावित शुल्काचा आढावा घेण्याच्या अधिकाराचा वापर करेल. त्यामुळे ए. एफ. आर. सी. ने अपीलकर्त्या संस्थेशी केलेल्या संवादातून स्पष्ट होते तशी उलट भूमिका स्वीकारली जाऊ शकत नाही. आपल्या शैक्षणिक संस्थांद्वारे देऊ केलेल्या व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसाठी अपीलकर्ता संस्थेद्वारे आकारले जाणारे शुल्क एकतर्फी निश्चित करण्याचा प्रयत्न करणे ए. एफ. आर. सी. साठी खुले नाही. त्याच वेळी, हा उपक्रम हाती घेण्यासाठी संपूर्ण प्रतिकारशक्तीचा दावा करणे आणि ए. एफ. आर. सी. च्या कोणत्याही हस्तक्षेपापासून सूट मिळवणे हे अपीलकर्ता संस्थेसाठी खुले नाही. अपीलकर्ता संस्थेने या संदर्भात प्रस्तावित शुल्क अनिवार्यपणे सादर करणे आवश्यक आहे. 2007 च्या कायद्याच्या कलम 9 च्या तरतुदीनुसार आणि वर नमूद केलेल्या निर्णयांमध्ये या न्यायालयाने घालून दिलेल्या तत्वांनुसार, पुनरावलोकन आणि नियमन करण्याच्या उद्देशाने ए. एफ. आर. सी. ला त्याच्या संस्थांद्वारे देऊ केलेले व्यावसायिक अभ्यासक्रम ही भूमिका स्पष्ट करून, अपील त्यानुसार निकाली काढली .

दोन्ही पक्ष त्यांचा स्वतःचा खर्च उचलतील.

दिव्या पांडे

याचिका निकाली काढण्यात आली.

(सहाय्यक: शिवानी पुंडिर आणि शाश्वत जैन, एल. सी. आर. ए.)

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल
